

classes et couches sociales", które w owej epoce miały już skryształizowaną ideologię.

Zwraca uwagę, że dwa spośród omówionych opracowań (I. Rădulescu-Vala-soglu i V. Šotropy) dotyczą problematyki, której poświęcone były specjalne kongresy międzynarodowe, organizowane przez *Société Jean Bodin pour l'histoire comparative des institutions*, a to w Lejdzie w 1956 i w Dijon w 1957 r. na temat „La femme” oraz w Atenach w 1981 r. na temat „L'individu face au pouvoir”.

W dziale recenzji omówiono kilkanaście prac autorów różnej narodowości. *Polonica* są tu reprezentowane przez publikacje W. Maisla i L. Pauli'ego, przy czym w obu wypadkach autorem recenzji jest Vasile Gionea.

L. PAULI (Kraków)

Miloslav Polívka, *Mikuláš z Husi a nižší šlechta v počátcích husitské revoluce*, Praha 1982, ss. 269. Rozprawy Československé Akademie Věd, Rada Společenských Věd, r. 92, z. 1.

Mikuláš z Pistného (ur. ok. 1375), drobny szlachcic, pozostający w służbie Wacława IV, uzyskał odeń w zarząd gród w Husowie, od którego przyjął nazwisko. W czasie rewolucji husyckiej wyróżnił się w obozie taboryckim jako znakomity organizator, dowódca i polityk. Kreśląc biografię tej postaci (s. 30-62), autor, młody wiekiem, ale już ze sporym dorobkiem (kandydat nauk historycznych) pracownik Instytutu Historii Czechosłowackiej Akademii, podejmuje na wstępie (s. 5-29) próbę zbilansowania naszej wiedzy, ciągle nie pozbawionej luk, na temat istoty oraz ewolucji w ciągu XIV i na początku XV w. warstwy społecznej określonej ogólnie jako niższa szlachta, z reguły przeciwstawianej grupie „panów” czeskich. Autor pomija kwestię genezy tej grupy społecznej (zubożali panowie, służebnicy tych ostatnich lub monarchy, dzierżyciele lenn). Natomiast podkreśla on silne zróżnicowanie owej grupy i przyczynia się własnymi badaniami do uchwycenia zasad owego zróżnicowania. I tak spośród szacunkowo ustalonej przez siebie liczby 3 tysięcy rodzin dysponujących jakimkolwiek kawałkiem gruntu za najuboższych uznano tych, którzy tytułem renty feudalnej osiągalni kwotę do 2 kóp groszy praskich rocznie. Dochody kolejnych grup miały wynosić — 2-10 kóp groszy (56,8% ogółu), 11-30 (18,6%) i powyżej 30 kóp (3,4%; s. 17 i n.). W przeciwieństwie do panów nie przekształciła się niższa szlachta epoki w homogeniczną grupę stanową, dysponującą własną świadomością. Stąd i jej udział w życiu politycznym państwa przed 1419 r. był niewielki. Z tego środowiska wyszli przywódcy ruchu taboryckiego, zarówno bohater biografii, jak i np. Jan Žižka.

S.R.

From Hunyadi to Rákóczi. War and society in late medieval and early modern Hungary, ed. by János M. Bak, Béla K. Király, Brooklyn College Press distributed by Columbia University Press, 1982, ss. XIV, 545. Atlantic Studies. Studies in society in change no. 12, ed. Béla K. Király; East-european monographs no. CIV. War and society in East-central Europe, vol. III.

Jest to zbiór 29 studiów, przygotowanych przeważnie przez badaczy węgierskich (16) lub węgierskiego pochodzenia, poświęconych wysiłkowi zbrojnemu Mądziarów głównie w XV-XVII w., traktowanemu nie tyle z punktu widzenia his-

torii wojen i wojskowości, co dziejów społeczeństwa w nie zaangażowanego. Inicjatorami edycji, jej redaktorami, a także autorami dwu pierwszych uogólniających studiów, ukazujących wzajemne związki między społeczeństwem, polityką i obronnością na przełomie średniowiecza i czasów nowożytnych oraz przechodzenie od pospolitego ruszenia do wojsk zaciężnych w XVI - XVIII w., są kolejno profesorowie János M. Bak (Vancouver; nt. jego książki o węgierskiej monarchii i stanach w XIV - XV w. por. Kwart. Hist., t. 82, 1975, nr 2, oraz Czas. Prawno-Hist., 27, 1975, z. 1) oraz Béla K. Király (Brooklyn). Pozostałe, bardziej szczegółowe studia podzielono między trzy, tematyczno-chronologiczne części tomu: „Społeczeństwo węgierskie wobec ekspansji tureckiej do 1526 r.” (10 studiów); „Walki z Turcją i powstania antyhabsburskie XVI - XVII w.” (9 tekstów); „Walka wyzwolenicza Franciszka II Rakoczego” (lata 1707 - 1717, studiów 8). W pierwszej spośród wymienionych części szczególnie interesujące zdają się następujące opracowania, poświęcone: zamkom węgierskim XIV - XV w. (nr 3, E. Fügedi), chłopstwu pod bronią (nr 5, J. Held, kontynuację którego stanowi poz. 22, A. Várkonyi poświęcona udziałowi chłopów w walkach Rakoczego), działalności J. Hunyadego w latach 1440 - 1444 (nr 6, P. Engel, który zdaje się nie wносить nic nowego do naszej wiedzy nt. wydarzeń poprzedzających i towarzyszących bitwie pod Warną), obronie granicy węgiersko-chorwackiej przed Turkami (nr 8, F. Szakály), wreszcie polityce i osłabieniu obronności kraju pod rządami Jagiellonów (nr 9 A. Kubinyi). W części drugiej szerszym spojrzeniem wyróżniają się trzy studia, poświęcone: — życiu na pograniczu (nr 13, P. Bayerle), społeczeństwu i wojnie w czasach Bethlena Gabora (nr 18, K. Péter) oraz kulturze Węgier i Transylwanii w XVI - XVII w. (nr 19, Th. Szendrey). Wreszcie w części III przyciągają uwagę szerokością spojrzenia rozważania nad miejscem węgierskich walk wyzwolenczych w XVI - XVII w. w kontekście europejskim (nr 26, B. Köpeczi) oraz sposobami obrony granic Dolnej Austrii, Styrii i Moraw przeciwko Turkom oraz powstańcom F. Rakoczego (nr 29, P. Bronecek).

S.R.

Studies in the History of Parliaments, Legislative Studies Quarterly, t. VII, z. 2, maj 1982. Wydawca: Comparative Legislative Research Center of the University of Iowa, s. 161 - 315.

Jest to numer specjalny wymienionego wyżej kwartalnika, zawierający zbiór studiów przedstawionych, w wersji początkowej jako referaty, na konferencji zorganizowanej przez Północnoamerykańską Sekcję Międzynarodowej Komisji Historii Zgromadzeń Przedstawicielskich i Parlamentarnych, która odbyła się w Uniwersytecie Emory w Atlancie w marcu 1981 r. Zbiór ten stanowi 64 tom studiów Komisji. Jego wydawcą i redaktorem jest John B. Henneman z Uniwersytetu w Iowa. Jest on jednocześnie autorem artykułu wstępnego, w którym przedstawia działalność i dorobek Międzynarodowej Komisji Historii Zgromadzeń Przedstawicielskich i Parlamentarnych. Załącznik do artykułu stanowi wykaz dotychczasowych publikacji Komisji.

Serię studiów merytorycznych zapoczątkował Thomas N. Bisson z Uniwersytetu Berkeley (Kalifornia), który zajął się zagadnieniem ewolucji kulturowej form średniowiecznej konsultacji, eksponując dwa jej elementy: formalnej celebracji i mery-